

familiar

VERTAISRYHMÄTOIMINTA PILOTIN RAPORTTI

Rissanen Laura
Räisänen Mari
Nyssönen Sanna

Sisällysluettelo

Sisällys

1 Tausta	3
2 Pilotin toteutuksen kuvaus	4
3 Nuorten osallisuus	5
4 Pilotin laatu	6
5 Pilotin vaikuttavuus	7
6 Arviointi	8
7 Jatkokehittäminen	9
Liitteet.....	11
(Liite1).....	11
Avohuollon toimintakykymittari (jälkihuolto)	11
(Liite 2).....	12
Pilotin toteutuneet kulut:	12
Lähteet.....	13

1 Tausta

Jälkihuollon tarkoituksena on tukea aikuistuvaa nuorta itsenäiseen elämään siirtymisessä. Jälkihuollon tavoitteena on varmistaa sijaishuollon aikana tavoitettujen muutosten jatkumo. Aikuistumista pyritään tukemaan johdonmukaisesti ja tavoitteellisesti, yhdessä nuoren kanssa sopien. Jälkihuollon tulisi olla yksilöllistä, moniammatillista ja tasavertaista nuoren toimintakykyä tukevaa toimintaa. (THL.)

Vuonna 2020 tehdyn lakimuutoksen jälkeen jälkihuollon tukea tulee tarjota 25 ikävuoteen saakka. Aiemmin tuki päättyi 21 ikävuoteen. (Saukkola & Korkiamäki, 2022, s. 8.) Nuoruus elämänvaiheena on pitkittynyt ja esimerkiksi vaihtoehtoisten polkujen määrä on lisääntynyt. Nuoruudesta aikuisuuteen siirtymiseen liitetään tietynlaisia yhteisiä normeja sekä toisaalta hyvinkin yksilökeskeisiä ja henkilökohtaisia ratkaisuja ja valintoja. Nuorilla voi olla monenlaisia haasteita elämässään ja arjessa pärjäämisessä, mutta erittäin tärkeää on huomioida myös ne onnistumiset. Tärkeää on huomioida myös jälkihuoltoon liittyen, että osa nuorista haluaa ottaa palvelun ja avun vastaan, toiset taas ei. Avun on kuitenkin oltava läsnä ja tarjolla. Palveluita kehitettäessä tulee huomioida asiakasmäärän kasvu ja nuorten ikä, sekä erilaiset elämäntilanteet.

Jälkihuollon palvelujärjestelmä on Suomessa hajanainen ja yhdenvertaiset palvelut eivät toteudu kaikille nuorille. Jotta palveluita voitaisiin yhdenvertaistaa, tarvitaan lisätietoa eri palveluista ja niiden toimivuudesta. Jälkihuollon parissa olevilla nuorilla on samanikäisiin nähden haasteellisemmat lähtökohdat aikuistumiseen. Eri arvoisuuden vähentäminen ja yhdenvertaisuuden vahvistaminen ovat sosiaali- ja terveystalouden järjestelmän tarkoitus. Itsenäistyvät nuoret saattavat kokea epäluottamusta palvelujärjestelmiä kohtaan, jos he ovat kokeneet palvelut pirstaleiseksi tai etteivät he itse ole tulleet kuulluksi. (Hirschovits-Gerz, Heino, Laine & Lempinen, 2022, s. 20, 23, 27.)

Aikuistuvan nuoren tukeminen laadukkaita jälkihuoltopalveluin ESR-rahoitteisen hankkeen tarkoituksena on kehittää laadukasta ja vaikuttavaa jälkihuoltoa Pohjois-Savossa. Jälkihuoltopalveluita kehittämällä pyritään samalla vaikuttamaan nuorten aikuisten työurien tukemiseen sekä työllisyyden paranemiseen. Lisäksi palveluiden avulla pyritään vähentämään syrjäytymistä, vahvistamaan osallisuutta sekä parantamaan hyvinvointia. Hankkeen tavoitteena on kehittää jälkihuollon palveluita, työmenetelmiä sekä digitaalisuutta yhteistyöverkoston kanssa. (Hankesuunnitelma 2022, s. 2.) Familiar Jatkopolut on osa tätä yhteistyöverkostoa. Hankkeen tavoitteina on muun muassa vahvistaa aikuistuvien nuorten osallisuutta ja kehittää jälkihuollon palveluita (Hankesuunnitelma 2022, s. 7). Nämä tavoitteet on vahvasti huomioitu Familiarin pilotti ryhmässä.

Jatkopolut Oy on kuopiolainen vuonna 2007 perustettu lastensuojelun avo- ja sijaishuollon palveluita tuottava yritys. Familiar Oy osti Jatkopolut Oy:n vuonna 2018. Familiar on osa Mehiläinen konsernia, joka on yksityinen sosiaali- ja terveystalouden tuottaja. Familiar Jatkopolut tarjoaa lastensuojelun avohuollon ja sosiaalihuoltolain mukaisia tukipalveluita nuorille ja lapsiperheille. Lisäksi palveluita on tarjolla terveydenhuollon ja aikuissosiaalityön asiakkaille. Palvelut koostuvat ammatillisesta tukihenkilötyöstä, jälkihuollosta, perhetyöstä ja perhearviointista, ryhmätoiminnoista, tapaamispaikkapalveluista, tehostetusta perhetyöstä, sosiaalisen kuntoutuksen palveluista ja tuetusta asumisesta. Familiar Jatkopolut toimii Itä-Suomen alueella, jossa toimipisteet ovat Kuopiossa ja Varkaudessa.

Henkilökunta koostuu moniammatillisesta ryhmästä, johon kuuluu sosionomeja, sosiaalipsykologeja, lasten- ja nuorten vapaa-ajan ohjaajia, lähihoitaja, terveystieteiden maisteri ja liikunnanohjaaja. Lisäksi työntekijät ovat käyneet lisäkoulutuksia, kuten mielenterveys- ja päihdetyön erikoisammattitutkinnon, neuropsykiatrisen valmentajan ja perhevalmennuksen koulutukset, perhearviointiin sekä läheisneuvonpitoon liittyvät koulutukset.

Familiar Jatkopolut toteuttaa osana hanketta jälkihuoltonuorille vertaisryhmätoimintaa kehittävän palvelupilotin. Tarkoituksena on tukea nuorten osallisuutta, tukea nuorta ottamaan vastuuta omasta elämästään sekä mahdollistaa vertaistuki turvallisessa ympäristössä. Ryhmän on tarkoitus olla matalankynnyksen toimintaa, kuitenkin tavoitteena, että nuoret sitoutuvat ryhmään kertojen ajaksi. Kohderyhmä on täysi-ikäiset jälkihuollon piirissä olevat nuoret. Ryhmätoteutuksen avulla on mahdollista käydä läpi eri teemoja usean nuoren kanssa yhdessä sekä se on vertaistuellinen toimintamuoto. Ryhmämuotoisessa toteutuksessa nuoret pääsevät samalla harjoittelemaan sosiaalisia ja yhteisöllisiä taitoja. Toiminta mahdollistaa vuorovaikutustaitojen kehittymisen, tuo uusia näkökulmia asioihin sekä mahdollistaa yhteisiä kokemuksia nuorten kesken (Kivelä & Lempinen, 2010, s. 30).

2 Pilotin toteutuksen kuvaus

Jälkihuollon toimien tarkoituksena on mahdollistaa nuorelle suotuisat valmiudet itsenäisen elämän aloittamiselle sekä tukea nuorta muutos- ja siirtymävaiheissa. Jälkihuollon on tarkoitus olla yksilölliset tarpeet huomioiva, nuoren kanssa yhdessä mietittyä toimintaa. Tukipalvelujen tarkoituksena on vahvistaa nuorten toimintakykyä, toimijuutta sekä hyvinvointia. Jälkihuollon palveluita ovat muun muassa psykososiaalinen tuki, arkisten asioiden hoitamiseen annettava tuki ja vertaisryhmät. (THL.)

Kyseisessä jälkihuoltonuorten vertaisryhmässä tarkoituksena oli edistää nuorten osallisuutta, mahdollisuutta vaikuttaa, tukea nuorten elämän- ja arjenhallintaa, lisätä nuorten tietoisuutta eri asioista, kuten eri tukimuodoista sekä vahvistaa nuorten toimintakykyä. Lisäksi tavoitteena oli hyödyntää vertaistukea. Vertaisryhmä kokoontui yhteensä kahdeksan kertaa syksyn 2022 aikana. Tapaamiset järjestettiin kerran viikossa ja ne kestivät puolestatoista tunnista kahteen tuntiin. Syyslomaviikolla 42 ei ollut ryhmätapaamista. Ryhmässä käytiin avointa keskustelua nuoria mietityttävistä asioista. Kerrat pyrittiin pitämään rentoina ja nuoret olivat siellä vapaaehtoisesti sekä toiminnot toteutettiin myös nuorten jaksamista kuunnellen. Ohjaajat tukivat myös nuorten sitoutumista ryhmään muistuttamalla aina ryhmäkerroista ja tulevista teemoista sekä hakemalla nuoret tarvittaessa ryhmään. Lisäksi tarjolla oli terveellistä välipalaa nuorille.

Ryhmätapaamisia kertyi syksyn 2022 aikana yhteensä kahdeksan kertaa, joita ennen oli muutama tapaaminen nuorten kanssa suunnittelun merkeissä. Nuoria oli suunnittelukerroilla enemmän paikalla kuin lopulta itse ryhmässä. Ryhmään osallistui kolmesta viiteen nuorta, joista kolme nuorta osallistui säännöllisesti joka kerralle, muutamia poikkeus kertoja lukuun ottamatta. Ryhmä tavoitti yhteensä kymmenen nuorta. Työntekijöitä oli informoitu hankkeesta jo etukäteen ja pyydetty markkinoimaan sitä kohderyhmään kuuluville nuorille. Nuoria kannustettiin mukaan tarjoamalla mahdollisuus vaikuttaa omaan elämään liittyviin asioihin ja kehittää mielekästä toimintaa yhdessä toisten kanssa. Muutaman nuoren kohdalla ryhmään osallistuminen jäi aikataulullisista syistä. Nuoret innostuivat suunnittelusta, mutta ryhmäkerroille saapuminen ja tiettyihin aikoihin sitoutuminen oli osalle

haastavaa. Nuoria kannustettiin tulemaan, vaikka vain yksittäisille kerroille ja joillekin tämä sopikin hyvin.

Suunnittelukerralla nuoret toivat yhteisessä keskustelussa esiin ideoita ja toiveita ryhmään liittyen. Esiin nousi toiveita Kelan tukien käsittelyyn liittyen. Toiveena oli saada Kelalta työntekijä kertomaan esimerkiksi, miten työnteko vaikuttaa tukiin. Lisäksi toiveena oli neuropsykiatristen asioiden käsittely, ruuanlaitto, elämän- ja arjenhallintaan liittyvät asiat, laitospaikoista puhuminen sekä sijoitukseen liittyvät muut asiat, museossa käynti, rentoutuminen, kokemusasiantuntijan vierailut ja ohjaamossa vierailu. Näiden pohjalta lähdettiin suunnittelemaan ryhmäkertoja. Nuorilla oli koko syksyn ajan mahdollisuus tuoda ilmi toiveita ryhmän suhteen ja tapaamisia pystyi muokkaamaan tarpeen mukaan.

Kahdeksalle ryhmätapaamiselle suunniteltiin seuraavanlaiset teemat:

1. Tutustuminen, ryhmäytyminen ja yhteishengen rakentaminen
2. Ruuanlaitto
3. Unelmakartan tekeminen ja keskustelu
4. Ohjaamon työntekijän vierailu
5. Yle-areenasta nuorista kertovan dokumentin katsominen
6. Museossa käynti
7. Kokemusasiantuntija neuropsykiatrisiin asioihin liittyen
8. Pikkujoulut ja palautteen antaminen.

Elämän- ja arjenhallinta oli jatkuvasti läsnä ryhmätapaamisilla kuten se on läsnä yleisestikin jälkihuollossa. Ryhmätapaamisilla keskusteltiin joka kerta myös kuulumisista ja pinnalla olevista asioista. Usein puheissa oli arkeen liittyvät, hoidettavat asiat tai erilaisiin elämäntilanteisiin liittyvät teemat. Ohjaamon työntekijän vierailun jälkeen osa nuorista sopi tukihenkilön kanssa tapaamisia paikanpäälle Ohjaamoon.

Työntekijöinä hankkeessa toimivat kaksi Familiar Jatkopolkujen pitkäaikaista työntekijää. Mukana ryhmässä toimi myös sosiaalipsykologian maisterivaiheen opiskelija. Ryhmän aluksi ja päätteeksi nuorille tehtiin Familiarin omat toimintakyvyn arviointi mittaukset. Nuoret saivat tuoda omia ajatuksiaan ilmi ryhmän alussa. Lisäksi ryhmän päätteeksi kysimme nuorilta palautetta suullisesti. Palautetta on voinut antaa myös koko pilotti jakson ajan.

3 Nuorten osallisuus

Lastensuojelulain 417/2007 20 pykälän mukaan nuorten osallisuus tulee huomioida heille suunnatuissa palveluissa. Tämä tarkoittaa muun muassa mielipiteen kuulemistä ja sen huomioon ottamista. Lisäksi Nuorisolain 1285/2016 tavoitteena on edistää nuorten osallisuutta ja vaikutusmahdollisuuksia. Vaikuttavia lastensuojelu palveluja kehitettäessä on olennaisen tärkeää huomioida nuorten osallisuus ja sen vahvistaminen. Osallisuuteen kuuluu kuulluksi tuleminen ja oman näkökulman esiin tuominen. (Malja, Puustinen-Korhonen, Petrelius & Eriksson, 2019, s. 18.) Nuoret usein itse tietävät hyvin millainen tuki ja toiminta itsenäistymisen kynnyksellä on tarpeen. Tarkoituksenmukaiset ja nuoren kanssa yhdessä suunnitellut tukitoimet yleensä tuottavat myös parhaat tulokset. Nuoren voi olla hankala ymmärtää ja sitoutua valmiiksi ja puolesta päätettyihin asioihin.

Ennen ryhmän aloitusta kokoonnuimme nuorten kanssa suunnittelutapaamiseen, jossa he saivat tuoda esiin toiveita ryhmäkertoihin liittyen ja ajatuksia siitä, mitkä teemat olisivat

tärkeitä heidän mielestään ja mitä he odottavat ryhmäkerroilta. Nuorten oli mahdollista myös pitkin syksyä tuoda ideoita esille. Osallisuutta tuettiin myös yhteisellä tekemisellä ja nuorten aktiivisuutta vahvistamalla. Tapaamisia ei suunniteltu ja toteutettu alusta loppuun nuorille valmiiksi. Ryhmän tapaamisilla nuoret olivat aktiivinen osa tapaamisen sisältöjä ja toteutusta. Toiminnalle tarjottiin puitteet sekä mahdollisuus. Sisällön toteuttivat nuoret keskusteluilla ja toivomillaan toiminnoilla. Lisäksi osallisuus otettiin huomioon tulevaisuutta ajatellen ja jatkokehittämiseen liittyen kysymällä nuorilta palautetta ryhmästä ja suunniteluun osallistumisesta.

Nuorten osallisuus ryhmän suunnitteluun ja sen toteutukseen vaikuttivat ryhmään siten, että siitä tuli enemmän nuorten näköinen ja heidän tarpeisiinsa vastaava. Osallisuudessa on tärkeää huomioida jokaisen nuoren äänen kuuluminen. Ryhmämuotoisessa toiminnassa tulee huomioida myös joustavuus ja soveltaminen. Aina kaikki ei ole samaa mieltä asioista, joten kompromissien ja erilaisten vaihtoehtojen muodostaminen ja hyväksyminen on tärkeä taito harjoitella. Osa nuorista koki, etteivät he suoranaisesti vaikuttaneet ryhmän muodostumiseen, vaikka heidän toiveensa otettiin huomioon ja nuoret olivat mukana suunnittelussa aktiivisesti. Tätä nuoret eivät kuitenkaan kokeneet negatiivisessa mielessä. Jokaiselle osallisuus voi näyttäytyä eri tavoin ja se on myös henkilökohtainen kokemus. Nuorten kanssa yhdessä tehdessä on tärkeää korostaa nuorten toimijuutta ja heidän mahdollisuuttansa vaikuttaa.

4 Pilotin laatu

Ryhmässä toimineet ohjaajat olivat koulutettuja alan ammattilaisia. Työntekijöillä oli vuosien kokemus työskentelystä itsenäistyvien ja jälkihuollon piirissä olevien nuorten parissa. Työntekijät olivat myös neuropsykiatrisia valmentajia sekä opiskelleet mielenterveys- ja päihdetyön erikoisammattitutkinnon. Lisäksi työntekijät olivat nuorille entuudestaan tuttuja, joten ryhmään mukaan lähteminen oli nuorille helppoa. Ryhmä pääsi nopeasti käyntiin tuttujen ja turvallisten aikuisten kanssa eikä uusiin aikuisiin tutustumista tarvinnut jännittää.

Ryhmässä vierailleet asiantuntijat lisäsivät pilotin laatua. Ohjaamosta tullut nuorisotyöntekijä kertoi ammattitaitoisesti ja osaavasti Ohjaamon palveluista ja mahdollisuuksista osallistua niihin. Lisäksi hän vastasi nuorten esittämiin kysymyksiin tarkasti ja avaaavasti. Nuoret kokivat saavansa vastauksia ja neuvoja. Kokemusasiantuntija oli oman aihealueensa asiantuntija, joka kertoi hyvin laajasti ja eri näkökulmista tilanteestaan, sekä vastasi kaikkiin nuorten kysymyksiin. Osa nuorista koki kokemusasiantuntijan vierailun hyväksi, koska pystyi samaistumaan häneen. Toiset taas ajattelivat, ettei vierailu ratkaissut heidän omia haasteitaan. Toki kokemusasiantuntijan vierailun tarkoituksena ei ollutkaan ratkaista nuorten haasteita, vaan antaa juuri eri näkökulmia ja avata uusia ajatuksia omasta tilanteesta. Kelan työntekijän vierailu ryhmässä ei, mutta Kelan edustaja kävi kertomassa Familiarin työntekijöille yleisesti Kelan palveluista, jota Familiarin työntekijät voivat hyödyntää jatkossa omassa asiakastyössään.

Nuoret kokivat ryhmän tarpeelliseksi ja hyväksi. Pieni ryhmäkoko ja entuudestaan ainakin osittain tutut muut nuoret madalsivat kynnystä osallistua ryhmään. Ryhmä tarjosi nuorille vertaistukea. Nuoret kokivat, että ryhmään osallistuminen kehitti ja tuki heidän sosiaalista kanssakäymistä sekä mahdollisti kodin ulkopuoliseen toimintaan lähtemistä. Ryhmällä oli myös vaikutus tulevaisuuteen, kuten sovituille käynneille Ohjaamoon. Nuoret kertoivat, että

ryhmä oli paras asia koko syksyssä. Pilottiryhmä edisti osaltaan nuorten hyvinvointia, yhteiskuntaan osallistumista, yhdenvertaisuutta, syrjäytymisen ehkäisyä ja kansalaistoimintaan vaadittavia taitojen karttumista. Nuoret saivat kokemusta ja rohkeutta osallistua ryhmätoimintoihin ja taitoja olla kanssakäymisessä toisten nuorten kanssa. Lisäksi nuoret saivat kokemuksen vaikuttamisesta osallistumalla ryhmään suunnittelusta lähtien. Nuoret näkivät ja kokivat, että omalla toiminnalla ja osallistumisella oli suuri merkitys ja vaikutus. Ohjaamon palveluihin tutustuminen auttoi nuoria saamaan tietoa työmarkkina-asemaan liittyen, siihen mistä tukea ja neuvoja tarvittaessa saa. Yhden nuoren kohdalla tutustuminen käynnisti prosessin työkokeiluun osallistumista.

Sosiaalialan eettisiin periaatteisiin kuuluu mm. ihmisen oikeus ilmaista tunteitaan ja kielteisiä kokemuksiaan, saada arvostavaa vuorovaikutusta ja luottamusta sekä itsemääräämisoikeus ja osallisuus (Talentia, 2022). Jälkihuolto nuorten pilottiryhmässä nuoret saivat olla täysin omia itsejään, tuoda esiin omat ajatukset ja tunteet. Nuoria arvostettiin tasavertaisina ja heidät huomioitiin yhdenvertaisesti. Ryhmässä ei syrjitty ketään ja nuorten osallisuutta pyrittiin tukemaan ja vahvistamaan osallistamalla. Ryhmässä huomioitiin myös jokaisen nuoren omat voimavarat ja ryhmäkertoja muokattiin tilanteen ja jaksamisen mukaan.

Ryhmän koko oli maltillinen, mikä mahdollisti tiiviin ja turvallisen ympäristön tavata ja toimia. Jälkihuolto nuorten tavoittaminen ryhmän puitteissa oli jälkihuoltopalveluiden laadun kannalta tärkeää. Nuorilta saatiin arvokasta tietoa ja kokemusta aiheeseen liittyen. Nuoret, jotka alun perin sitoutuivat ryhmään, osallistuivat säännöllisesti tapaamisiin. Nuoria muistuteltiin ryhmistä ennen tapaamista ja tarvittaessa nuoria tuettiin paikalle saapumisessa. Osa nuorista jättäytyi pois jo suunnittelukertojen jälkeen ja yksi nuori keskeytti osallistumisensa ryhmään elämäntilanteessa tapahtuneiden muutosten takia. Ne nuoret, jotka jäivät, olivat motivoituneet ryhmään tulemiseen. Osa ryhmään osallistuneista nuorista on esittänyt halunsa tavata yhdessä myös ryhmän jälkeen ja tämä on heille mahdollistettu. Lisäksi nuoret ovat rohkaistuneet olemaan toisiinsa yhteydessä myös ryhmän ulkopuolella ja ilman ohjaajan läsnäoloa.

5 Pilotin vaikuttavuus

Anneli Pohjolan (2012, s. 9) mukaan sosiaalityön tulee olla vaikuttavaa, jotta se on hyväksymisen arvoista. Vaikuttavuuden tavoitteena on muutokseen suuntautuminen aiempien haasteiden pohjalta ja niiden ratkaisemiseen pyrkiminen erilaisten interventioiden kautta. Vaikuttavuutta voidaan ymmärtää monitasoisesti yhteiskunnallisesta, organisaatio ja yksilö näkökulmasta. Yksilötasolla vaikuttavuutta voidaan tarkastella esimerkiksi yksilön hyvän, tyytyväisyyden ja hyödyllisten seurausten mukaan, organisaatiotasolla laatu ja toimivuutena sekä yhteiskunnallisesti tarpeisiin vastaamisena. Taloudellinen vaikuttavuus ilmenee muun muassa tehokkuuden tavoitteluna. (Pohjola, 2012, s. 9-11.) Taloudellinen vaikuttavuus näyttäytyi pilottiryhmässä siinä muodossa, että samalla kerralla tavattiin useita nuoria yhtä aikaa. Ryhmätapaamiset eivät voi korvata kokonaan yksilötapaamisia, mutta ne voivat olla tärkeä ja hyvin toimiva osa tukiprosessia. Ryhmä- ja vertaistoiminnan avulla saadaan nuoria kohtaamaan toisiaan ja jakamaan asioita toistensa kanssa. Asioista keskustelu sekä neuvojen jakaminen ja vastaanottaminen on erilaista toisten nuorten kanssa mitä aikuisen ohjaajan kanssa. Nuoren on näin helpompi ymmärtää, että maailmassa on monta nuorta samanlaisissa elämäntilanteissa. Moni toinen voi kohdata samoja haasteita tai miettiä samoja asioita mitä he itse. Lisäksi vertaisryhmäläisten

näkemykset, kokemukset ja tuki voi olla helpompi ottaa vastaan ja siitä on oikeasti hyötyä nuorelle.

Organisaatiotasolla vaikuttavuus näyttäytyi uuden toimintamallin kehittämisenä ja tällä tavoin yhteiskunnallisiin tarpeisiin vastaamisena. Tarkoituksena oli tarjota yhdenvertaisia ja saavutettavissa olevia palveluita, jotka huomioivat nuorten tarpeet ja osallisuuden. Yksilötasolla vaikuttavuus on jokaisen nuoren omakohtainen kokemus.

Sosiaalihuollon intervention synnyttävä muutos asiakkaan elämässä on vaikuttavuutta. Vaikuttavuuden kysymys on merkittävä sosiaalipalveluissa. Vaikuttavuuteen vaikuttaa muun muassa palveluiden yhdenvertaisuus ja ammattilaisten laadukas toiminta. (Malmivaara, 2022, s. 25.) Tarja Kemppaisen ja Pekka Ojaniemen (2012, s. 52) mukaan vaikuttavuuteen ei riitä pelkästään asiakkaan tilanteen mittaaminen ennen ja jälkeen intervention ja intervention toteutus, vaan vaikuttavuudessa pitäisi huomioida ne asiat, mitkä syntyvät interventioissa eri tilanteissa ja saavat aikaan muutoksen. Pilotiryhmän vaikuttavuutta mitattiin toimintakykymittarilla, joka tehtiin nuorten kanssa ennen ja jälkeen ryhmän. Lisäksi nuorten kanssa käytiin ryhmän lopuksi palautekeskustelu, jossa nuoret saivat tuoda esiin omia näkökulmia ryhmästä. Läpi koko ryhmän ajan ja sen jälkeen nuoret ovat voineet tuoda ilmi myös omia kokemuksiaan, tunteuksiaan ja tarpeitaan. Vertaisryhmätoiminta vaikuttaa nuorten nykyhetkeen, mutta myös tulevaisuuteen. Näiden lisäksi nuorille tutut työntekijät ovat voineet tehdä omia huomioita nuoren hyvinvointiin ja toimintakykyyn liittyen ja tarkastella ryhmäkertojen vaikutusta nuoreen. Pilotissa nuoret tulivat viikoittain paikalle ja tapasivat ohjaajia ja toisia nuoria. Ryhmässä syntyi luonnollisesti uusia kohtaamisia ja keskusteluja eri aiheista. Ryhmään osallistumisella, tapaamisilla ja keskusteluilla oli yksilöllisiä vaikutuksia jokaiseen nuoreen. Nuoret kokivat eritavoin ja yksilöllisesti eri aiheet ja keskustelut itselle merkityksellisinä ja tärkeinä. Jotkin aiheet taas eivät niin koskettaneet omaa elämää ja sen hetkistä tilannetta.

Toimintakykymittarin (liite 1) avulla tarkastellaan vuorovaikutukseen, arkeen ja itsestä huolehtimiseen, kouluun ja työllisyysasioihin sekä terveyteen liittyviä teemoja. Kysymyksiä on yhteensä 31 ja niihin voi antaa arvosanan nollassa viiteen. Nuorten elämässä muutokset voivat tapahtua hyvinkin nopeasti tai sitten pitkällä aika välillä. Tavoitteiden on hyvä olla suhteutettuna nuorten elämään ja omiin toiveisiin.

Pilotiryhmä toi nuorten elämään iloa syksyyn ja rytmiä joka viikkoiseen arkeen. Lisäksi osa nuorista koki hyödyllisinä kokemusasiantuntijan ja ohjaamon työntekijän käynnit, koska niistä jäi käteen jotain konkreettista. Esimerkiksi yksi nuorista aloitti työkokeilun ja osa meni tekemään cv:n Ohjaamolle sekä sai tietoa neuropsykiatrisista asioista, mitkä ovat itseään mietityttäneet. Toimintakykymittarin arvosanat pysyivät pilotiryhmän aikana kaikilla melko samanlaisina.

6 Arviointi

Ryhmä oli positiivinen kokemus sekä nuorten että työntekijöiden mielestä. Ryhmämme tavoitti yhteensä noin kymmenen nuorta, joista kolme nuorta oli koko ryhmän ajan mukana, osa vain suunnittelussa ja osa satunnaisesti ryhmäkertojen ajan. Joidenkin nuorten sitouttaminen ja motivointi ryhmään oli haasteellista. Osa nuorista tuli niille kerroille, kun tehtiin jotain heille mieleistä kuten ruuanlaittoa. Toisaalta ne nuoret, jotka olivat mukana koko ryhmän ajan, olivat sitoutuneet ryhmään ja kokivat sen itselleen tarpeelliseksi ja

mieluisaksi. Pohdimme, kuinka motivoida nuoria osallistumaan ja pysymään ryhmässä, vaikka joinakin kertoina tehtäisiin jotain ei niin itselleen mieleistä. Lisäksi mietimme, kuinka voisi tavoittaa enemmän nuoria mukaan ryhmätoimintaan. Jälkihuollon piirissä olevien nuorten kohdalla oman työntekijän motivoinnilla ja kannustuksella oli suuri merkitys osallistumiselle ja sitoutumiselle. Myös toisten nuorten kokemukset ja positiivinen palaute kannustaa nuoria osallistumaan.

Kyseinen pilottiryhmä tarjosi nuorille mahdollisuuden osallistua ryhmän suunnitteluun niin, että ryhmä sisälsi heille mieluisia ja toivottuja teemoja. Ohjaajat muokkasivat tapaamisista osallistavia ja informatiivisia ryhmätapaamisia yhteistyössä nuorten kanssa. Kaiken toiminnan taustalla oli koko ajan tavoite vahvistaa nuorten osallisuutta, toimintakykyä ja arjen taitoja itsenäistymistä silmällä pitäen.

Työntekijöiden näkökulmasta ryhmämuotoinen tapaaminen nuorten kanssa luo mahdollisuuden kehittää omaa työtä ja uusia toimintamalleja. Uudet toimintamallit tuovat sisältöä työhön, mikä lisää työssä jaksamista ja hyvinvointia. Nuorten äänen kuuluviin saanti on merkittävä ja tärkeä osa palveluiden kehittämistä. Ryhmämuotoinen toiminta mahdollistaa nuorten parissa työskentelylle tärkeän vertaistuellisuuden toteutumisen.

Pohdimme sitä, että miten esimerkiksi tämä pilotti tavoittaisi ne henkilöt, jotka tekevät päätöksiä palveluiden suhteen. Alan ammattilaisilla ja nuorilla on paljon tietoa ja kokemusta siitä, millaisia palveluita tarvittaisiin, mutta tavoittaako tämä tieto oikeat ihmiset ja miten hyvin. Ja jos tavoittaa, niin miten siihen tietoon suhtaudutaan? Jälkihuolto nuorille palveluita ostavat kunnat ja sosiaalityöntekijät ovat ratkaisevassa asemassa tarkoituksenmukaisten palveluiden mahdollistamiseksi. Tietoa näille tahoille menee säännöllisesti nuoren kuulumisista keskusteltaessa ja kuukausiraporteista.

Toteutimme tämän pilotin pohjalta tietoisuuden videomuotoisena. Videon teemana on vertaistuen vaikuttavuus jälkihuollossa. Video on suunnattu jälkihuollossa oleville nuorille, mutta se käy tietoisuutena myös jälkihuollossa työskenteleville. Video tulee näkyville Familiarin sisäiseen ohjausjärjestelmään, josta se on työntekijöiden jaettavissa nuorille. Lisäksi video tulee näkyville Familiarin sosiaaliseen mediaan ja jaettavaksi aikuistuvan nuoren tukeminen laadukkaan jälkihuoltopalveluin ESR-rahoituksen hankkeen kautta.

Hankerahoitus mahdollisti vertaistuellisen jälkihuollon toimintamallin kokeilemisen nuorten ehdoilla ja heidän näkökulmastaan lähtöisin. Rahoituksen myötä saimme luotua toimivan ryhmätoimintamallin, jossa näkyy jälkihuollonuorten tiedon ja yhteisöllisyyden tarve.

7 Jatkokehittäminen

Tulevaisuutta ajatellen ryhmämuotoinen toiminta jälkihuollossa on osaltaan toimiva ratkaisu. Se ei korvaa yksilöllisiä tapaamisia kokonaan, mutta on hyvä ja tärkeä osa sekä lisä niiden tueksi ja rinnalle. Kysymyksiä, mitä on hyvä pohtia jatkoon liittyen ovat esimerkiksi se, että kuinka monta kertaa tapaamisia olisi kuukaudessa ja millaisten teemojen ympärillä tapaamiset olisivat tai rakennetaanko tapaamisiin edes mitään teemaa vai onko se vain vapaamuotoista olemista ja tekemistä. Lisäksi on hyvä pohtia, minkä pituisia ryhmät olisivat kestoltaan. Napakkaan ja selkeästi rajattuun aikaan nuorten voisi olla helpompi sitoutua. Toisaalta ryhmä voisi kestää kauemmin, jos tapaamisia olisi harvemmin. Nuorten palautteesta nousi ajatus siitä, onko ryhmän hyvä olla avoin vai suljettu ryhmä. Osa nuorista

toivoi, että ryhmä olisi suljettu eli ulkopuolelta tulevia henkilöitä ei otettaisi mukaan ollenkaan ja ryhmään ei voisi tulla kesken kaiken mukaan. Toisille nuorista tällä ei ollut niin väliä. Molemmissa muodoissa on varmasti omat hyvät puolensa. Suljettu ryhmä tuo toisille nuorille turvallisuutta. Toisaalta monelle nuorelle on vaikeaa sitoutua säännöllisyyteen. Toisille osallistuminen on helpompaa, jos tapaamiset toteutetaan satunnaisesti. On toisaalta myös tärkeää harjoitella asioihin sitoutumista.

Yhtenä ajatuksena ryhmiin liittyen on myös nuorten oma aktiivisuus ja miten sitä voitaisiin vahvistaa. Esimerkiksi se, haetaanko nuori aina ryhmään vai tuleeeko sinne päästä kulkemaan omatoimisesti? Muistutellaanko ryhmästä usein vai annetaanko välillä vastuuta siitä, että itse pitää myös huolehtia tapaamisesta. Kuinka paljon nuoret voivat vaikuttaa ryhmätapaamisten sisältöön, jotta myös kaikkien osallistuvien nuorten ääni otetaan huomioon? Mielestämme nuoria on hyvä muistutella tapaamisista tarvittaessa. Usein on myös perusteltua, että tapaamisiin tarjotaan kyytiapua. Joillekin nuorille tuettu saapuminen on ainoa mahdollisuus osallistua toimintaan. Ryhmässä opetellaan myös toisten huomioon ottamista ja neuvottelutaitoja. Ryhmässä osallistutaan myös ei niin tuttuihin ja turvallisiin asioihin. Ryhmän suunnittelu tarjoaa mahdollisuuden opetella näitä kaikkia taitoja.

Pilottiryhmässämme emme juurikaan käyttäneet digitaalisuutta muuta kuin yhteyden pitoon ja yhdellä kerralla Yle areenan katseluun. Familiarilla on käytössä digitaalinen itsenäistymisvalmennus sovellus, jota voidaan tulevaisuudessa hyödyntää paremmin soveltuvien osien toiminnassa nuorten kanssa. Jatkoa ajatellen joillakin ryhmäkerroilla voisi harjoitella ihan konkreettisesti internetissä asioiden hoitamista, kuten kelan palveluiden käyttöä. Vaikka nuoret osaavat käyttää somea, voi asioiden hoitaminen sähköisesti olla haastavampaa tai ei niin tuttua ja siksi epämuukavaa.

Eri hankkeista ja pilottiryhmistä saadaan monipuolisia kokemuksia, joista saadaan hyviä vinkkejä ja neuvoja ryhmiin, mikä toimii ja mikä ei. Tämän yhden pilottiryhmän avulla voidaan tuoda esiin joitain huomioita, jotka ovat osa suurempaa kokonaisuutta ja tarkastelukenttää. Kyseinen ryhmämuotoinen toiminta on tärkeä osa jälkihuollon palveluita. Se tarjoaa nuorille mahdollisuuden harjoitella sosiaalisia taitoja sosiaalisessa ympäristössä. Nuori saa vertaistukea ja saa kokemuksen olla osana vertaistuellista ryhmää. Se vahvistaa nuorten osallisuutta asioiden suunnitteluun, kehittämiseen ja toteuttamiseen. Familiar Jatkopolut jatkaa vertaistuellista ryhmämuotoista toimintaa nuorten kanssa.

Liitteet

(Liite1)

Avohuollon toimintakykymittari (jälkihuolto)

Mittarin avulla tarkastellaan asiakkaan vuorovaikutukseen, arkeen ja itsestä huolehtimiseen, kouluun ja työllisyysasioihin sekä terveyteen liittyviä teemoja. Jokaisessa kohdassa on viidestä kymmeneen kysymystä, yhteensä kysymyksiä on 31. Kysymyksiin asiakas voi antaa numeerisen arvosanan yhdestä viiteen, jossa viisi on paras ja yksi huonoin. Samoihin kysymyksiin voi vastata myös asiakkaan työntekijä. Lisäksi teemojen yhteydessä on lisätietoja kohta, johon voi kirjoittaa vapaasti lisätietoja. Mittarin voi tehdä joka kuukausi ja se näyttää yhteenvedon sekä vertailun kuukausien välillä.

Vuorovaikutus kohdan kysymykset liittyvät sosiaalisiin tilanteisiin, tunteista puhumiseen ja pettymysten sietoon. Arki ja itsestä huolehtimisen kohdan kysymykset liittyvät hygieniasta huolehtimiseen, vapaa-aikaan, raha-asioihin ja kodinhoitoon. Koulu ja työllisyys kohdan kysymykset tarkastelevat asiakkaan kokemuksia töissä tai koulussa. Tähän kohtaan välttämättä kaikki nuoret eivät pysty vastaamaan, koska kysymykset on suunnattu niin, että nuori olisi koulussa tai työelämässä. Terveyteen liittyvässä kohdassa kysytään päihteiden käytöstä, liikunnasta, unesta ja ruokatottumuksista.

(Liite 2)

Pilotin toteutuneet kulut:

Työntekijäresurssi 3600 €

Tilavuokra 1600 €

Toimintakulut (aktiviteetit, kilometrikulut) 580 €

Yhteensä 5780 €

Lähteet

- Arki, arvot ja etiikka. Sosiaalialan ammattihenkilöt eettiset ohjeet. 2022. Talentia.
- Hankesuunnitelma: Aikuistuvan nuoren tukeminen laadukkaita jälkihuoltopalveluin.
https://amksavonia-my.sharepoint.com/personal/johanna_lehtonen_savonia_fi/_layouts/15/onedrive.aspx?id=%2Fpersonal%2Fjohanna%5Flehtonen%5Fsavonia%5Ffi%2FDocuments%2FAikuistuvan%20nuoren%20tukeminen%20laadukkaita%20j%C3%A4lkihuoltopalveluin%2FEURA2014p%C3%A4%C3%A4t%C3%B6s%2Epdf&parent=%2Fpersonal%2Fjohanna%5Flehtonen%5Fsavonia%5Ffi%2FDocuments%2FAikuistuvan%20nuoren%20tukeminen%20laadukkaita%20j%C3%A4lkihuoltopalveluin&ga=1
- Kemppainen, T. & Ojaniemi, P. 2012. Tieto ja vaikuttavuuden arviointi käytännön sosiaalityössä. s.43-85
- Kivelä, V. & Lempinen, J. Arki hallintaan. Nuorten ryhmätoiminnan ohjaaminen. 2010.
http://www.kota.fi/wp-content/uploads/KOTA-AHM_book_press-toinen-painos.pdf (Luettu 3.10.2022)
- Lastensuojelulaki 417/2007
- Lastensuojelun käsikirja. THL. <https://www.thl.fi/fi/web/lastensuojelun-kasikirja/tyoprosessi/jalkihuolto> (Luettu 20.09.2022)
- Malja, M., Puustinen-Korhonen, A., Petrelius, P. & Eriksson, P. 2019. Lastensuojelun laatusuositus. Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisuja 2019:8.
- Malmivaara, A. (2022). Vaikuttavuus sosiaali- ja terveydenhuollossa. Helsinki: Duodecim.
- Nuorisolaki 1285/2016
- Saukkola, S. & Korkiamäki, R. (2022). Hyvää jälkeä! Ihanteellista itsenäistymisen tukea etsimässä. Säikeitä 1/2022, 8-9.
- Pohjola, A. 2012. Moniulotteinen vaikuttavuus. Teoksessa sosiaalityön vaikuttavuus. s. 9-15.